

EATR1: Tunturialueen luontotyypit

Mikko Kuusinen & Hanna-Leena Keskinen, ympäristöministeriö

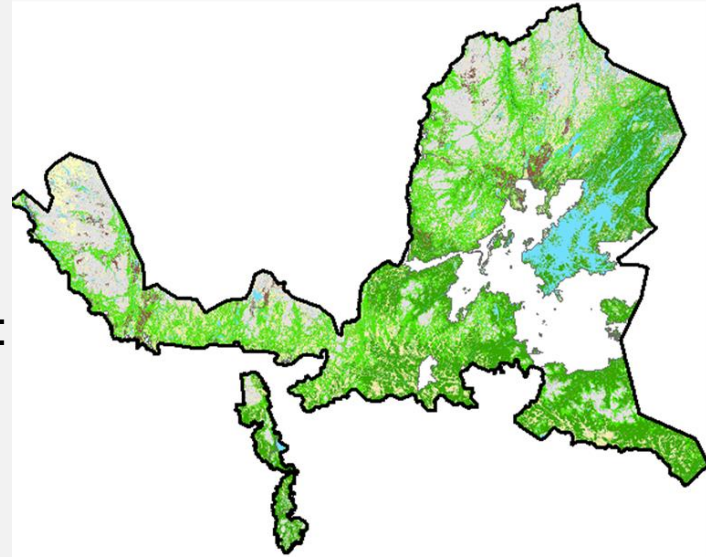
VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Tunturialueen luontotyyppien käsittelytapa

- Tarkastelussa luontotyyppejä useammasta ennallistamissuunnitelman luontotyyppiryhmästä: alpiinisen alueen kaikki luontotyypit, lisäksi boreaalisen alueen tunturiluontotyypit.
- Esityksen luontotyyppejä yhdistävä tekijä on sijoittuminen tunturialueelle ja saamelaisten kotiseutualueelle.
- Ennallistamissuunnitelman laatimista koskee saamelaiskäräjälain ([974/1995](#)) 9 §:n yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite.

Useimmat tunturialueen luontotyypeistä hyvässä tilassa

- Pääosa tunturialueen soista, kallioista ja vesistöistä on hyvässä tilassa.
- Kaikkien alpiinisten alueen luontotyyppien ja boreaalisen alueen tunturiluontotyyppien pinta-alat ovat suotuisalla tasolla (FRA = nykypinta-ala), eikä palauttamistarvetta ole.

Luontotyyppi (ALP)	Suojelutaso
Aapasuot	FV+
Huurresammallähteet	FV=
Letot	FV=
Lähteet ja lähdesuot	FV=
Puustoiset suot	FV=
Tuntureiden kalkkivaikutteiset sara- ja viihviläkasvustot	FV=
Vaihtumissuot ja rantasuot	FV=
Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	FV=
Humuspitoiset järvet ja lammet	FV=
Karut ja kirkasvetiset järvet	FV=
Pensaskanervavarvikot	FV=
Pikkujoet ja purot	FV=
Tulvametsät	FV=
Tunturijoet ja -purot	FV=
Kalkkikalliot	FV=
Silikaattikalliot	FV=
Tuntureiden vyörysoiraikot ja lohkareikot	FV=

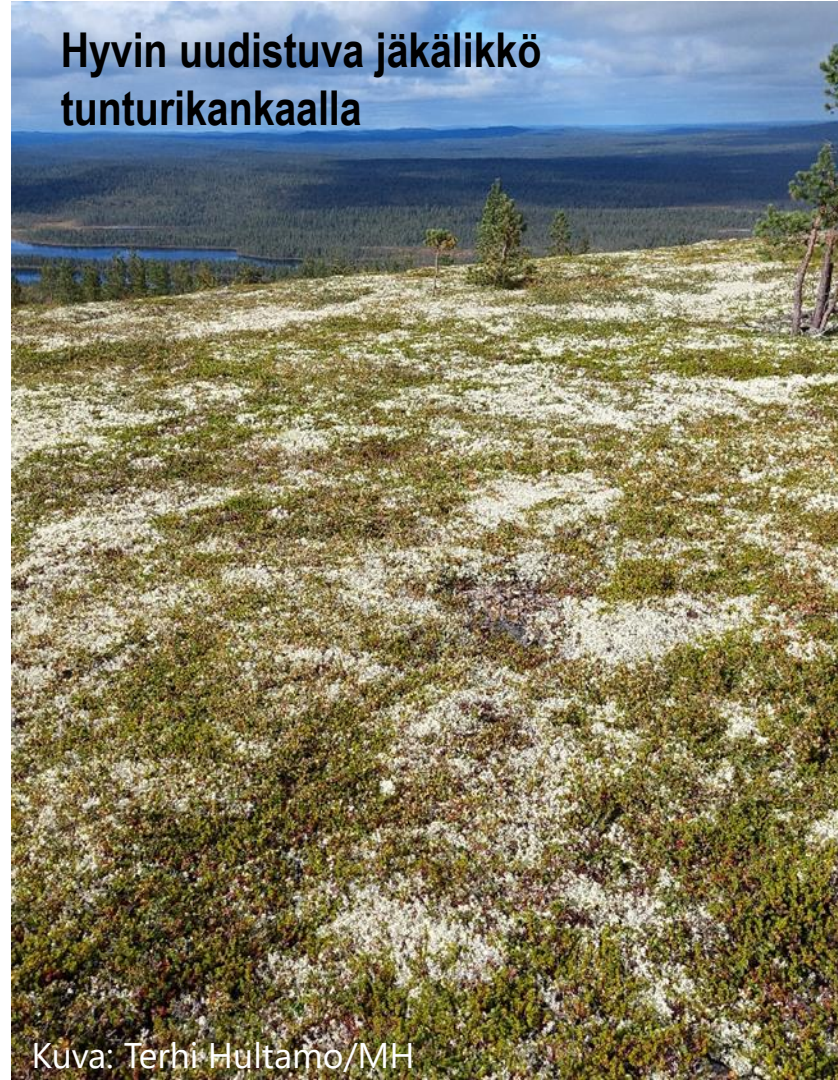
Heikentyneet luontotyypit laaja-alaisia, kehityssuunta edelleen heikkenevä

- Palsasoiden heikentymisen syynä ilmastonmuutos, joka sulattaa ikiroutaiset palsat.
- Tunturikoivikoiden, tunturikankaiden ja alpiinisten lehtojen heikkenemisen syynä ilmastonmuutos, porolaidunnus ja siihen vaikuttava muu alueiden käyttö, sekä näiden yhteisvaikutukset.

Luontotyyppi	Suoj. taso	Nykyinen pinta-ala, ha	Ei-hyvä pinta-ala, ha
Tunturikankaat (ALP)	U1-	574 000	114 700
Tunturikankaat (BOR)	U1-	97 400	7 200
Tunturikoivikot (ALP)	U2-	459 000	161 000
Tunturikoivikot (BOR)	U1=	182 000	46 200
Lehdot (ALP)	U1-	510 - 920	210
Palsasuot (ALP)	U2-	46 500	46 500

Tunturikankaat

- Jäkäläköt lähes kaikkialla Ylä-Lapissa voimakkaasti kuluneita tai hitaasti uusiutuvia.
- Merkittävin jäkäliköiden tilaan vaikuttava tekijä on voimakas porolaidunnus.
- Ilmastonmuutos aiheuttaa varvikoitumista, sammaloitumista, pensoittumista ja metsänrajan nousua
- Porolaidunnus vähentää pensoittumista ja tunturikoivun leviämistä, mutta ei vaikuta samoin havupuihin.

Tunturikoivikot

- Tunturikoivikoiden uusiutuminen heikentynyt laajoilla alueilla.
- Uusiutumiskykyyn vaikuttaa keskeisesti porojen voimakas laidunnuspaine.
- Lisäksi jäkäläiset tunturikoivikot ovat voimakkaasti kuluneita lähes koko Ylä-Lapissa.
- Tunturi- ja hallamittareiden massaesiintymässä toukat syövät tunturikoivun lehdet laajoilta alueilta, ja massaesiintymien ennustetaan lisääntyvän ilmaston lämmetessä.
- Koivikko, joka pääsee uusiutumaan, toipuu yleensä mittarituhostakin.

Tunturikoivikko, hyvin uusiutuva

Kuva: Anna Tammilehto/MH

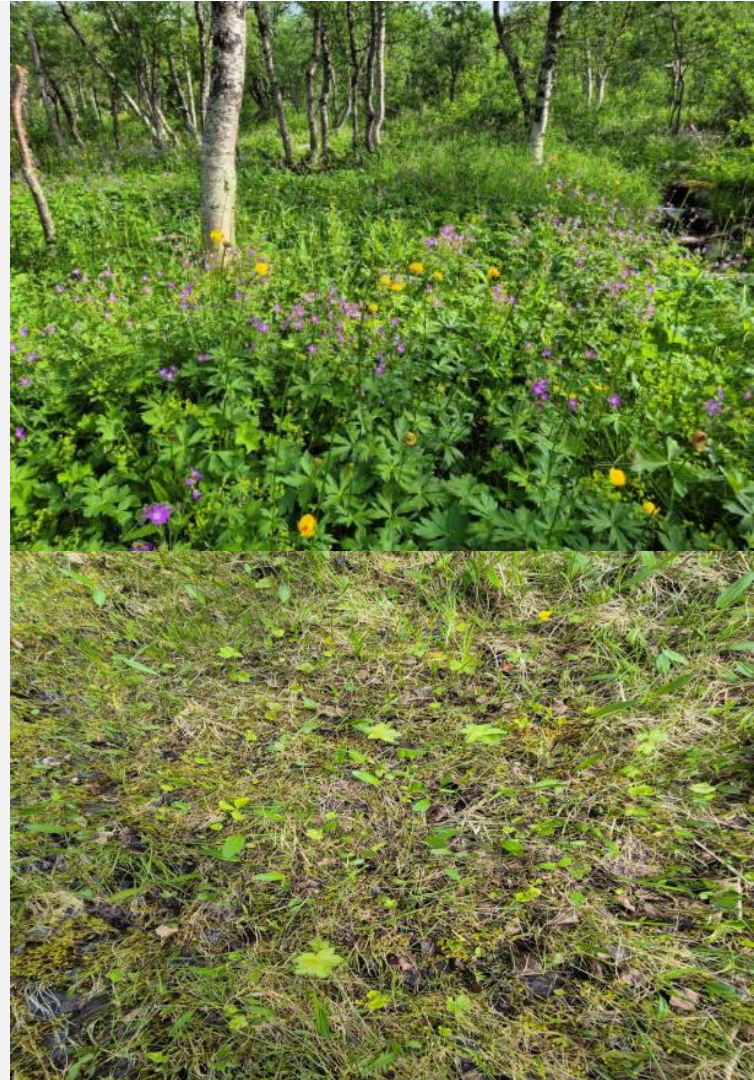
Tunturikoivikko, ei uusiudu

Kuva: Arto Saikkonen/MH

Lehdot (ALP)

- Alpiinisiin lehtoihin kuuluvat lehtomailla sijaitsevat tunturikoivikot
- Uhkatekijät samat kuin muilla tunturikoivikoilla
- Lisäksi liian voimakas porolaidunnus aiheuttaa heinittymistä ja ruohovartisen lehtokasvillisuuden mataloitumista ja taantumista
- Tunnetuista tunturikoivulehdoista merkittävä osa sijaitsee Mallan luonnonpuistossa, jossa niiden tila on heikentynyt lähivuosina merkittävästi (ei näy vielä tämänkertaisen suojelutasoarvioinnin tuloksissa)

Huomioita ohjauskeinoista tilan parantamiseen

- Tunturiluontotyypit sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella.
- Pääosa pinta-alasta (siten myös heikentyneestä pinta-alasta) sijaitsee Natura-alueilla.
- Poronhoidon ohjauskeinoja ovat poronhoitolaki ja porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitusjärjestelmä. Saamelaiskulttuurin (ml. poronhoito perinteisenä elinkeinona) suoja on perustuslaissa ja saamelaiskäräjälaissa.
- Porolaidunnuksen järjestämiseen vaikuttaa voimakkaasti muu alueidenkäyttö, jonka lainsäädännöllisenä ohjauskeinona on alueidenkäyttölaki ja YVA-lain mukainen YVA-menettely.
- Tunturialueilla valtio omistaa valtaosan maista, ja niitä hallinnoi Metsähallitus valtioneuvoston omistajapoliittisten linjausten mukaisesti.
- Natura-alueiden suojeluperusteiden heikentäminen kielletään luonnonsuojelulaissa, ja sen keinona on Natura-alueisiin vaikuttavien hankkeiden vaikutusarviointi. Natura-arvioinnissa (kuten myös YVA-laissa) edellytetään myös eri hankkeiden yhteisvaikutusten arviointia, mutta tämän toteuttaminen ja riittävyyden arviointi on haastavaa ja nykyisellään riittämätöntä eri hankkeiden suunnitteluprosessien aikataulujen ja kumulatiivisten vaikutusten vuoksi.
- Ilmastomuutoksen, alueidenkäytön ja porolaidunnuksen yhdessä aiheuttamiin kumulatiivisiin vaikutuksiin on haastavaa löytää juurisyyhin aidosti vaikuttavia keinoja.

Tilan parantamisen keskeiset toimenpiteet

Toimenpide	Arvio toimenpiteen riittävydestä
Parannetaan porolaidunten huomioimista maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Toteutetaan suositukset saamelaiskulttuurin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisarvioinnin kehittämiseksi.	Välttämätön keino kumulatiivisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Vaikuttavuutta määrällisiin tavoitteisiin ei mahdollista arvioida.
Toteutetaan poronhoitolain mukaisia laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta vaikuttaviksi.	Vaikuttavasti toteutettuna konkreettinen ja paikallisesti kohdennettu keino. Jos HKS:lla ei ole vaikutusmahdollisuutta muuhun maankäyttöön, vaikutus heikkenee.
Toteutetaan poronhoitoa koskevat suositukset porotalouden tulevaisuustyöryhmän raportista.	Vaikuttavuutta ennallistamissuunnitelman kannalta vaikea arvioida. Työryhmäkesustelussa todettu, että ennallistamissuunnitelman kannalta vaikuttavuutta olisi suosituksella ”Tukijärjestelmä kytketään riippumattomaksi tuotantomääristä”

Toimien tehostaminen edellyttää resursseja ja tukijärjestelmän tarkastelua

- Keskusteluissa on nostettu esiin, että laidunalueiden HKS:t eivät ole tehokas keino ilman paliskunnille osoitettavia lisäresursseja, muutoksia poronhoidon tukijärjestelmään ja valtion (MH) sitoutumista muutoksiin porolaidunnukseen haitallisesti vaikuttavassa muussa alueidenkäytössä
- Konkreettiset toimet, kuten luontokohteiden määräaikaisten aitaamiset, kohdennettu laidunnus ja poromäärän vähentäminen ovat mahdollisia laidunalueiden HKS-suunnittelun alla, mutta nykyinen tuotantomäärään sidottu tukijärjestelmä ei tarjoa toimiin riittävästi kannusteita
- Keskustelua siitä, pitäisikö konkreettisia toimia pyrkiä resursoimaan nykyistä tukijärjestelmää muuttamalla vai muulla rahoituskeinolla, ei teemaryhmässä ole käyty

KIITOS!

